

Vårres Jul

av Hans Rotmo
Regi: Hege Rohde

De som er med:

Einar Bjørndal, student:

Rasmus Rohde

Magnus Bjørndal, slakter og Einars far:

Martin Hynne

Jo Leggen, småbonde gjennom 1000 år:

Nils Johnson

Hanna Leggen, hans kone:

Kjersti Elvik

Fjøsnisse, Haugbonde og Tusse:

Marianne Meløy

Julenisse, Helgen:

Gunnar Bjørsmo

Grisen Margido:

Marit Jaastad

Tramporgel:

Åsmund Flaten

TRØNDELAG
TEATER

Vårres Jul er et
samarbeidsprosjekt
mellom Trøndelag
Teater og Susasi

GAMLE

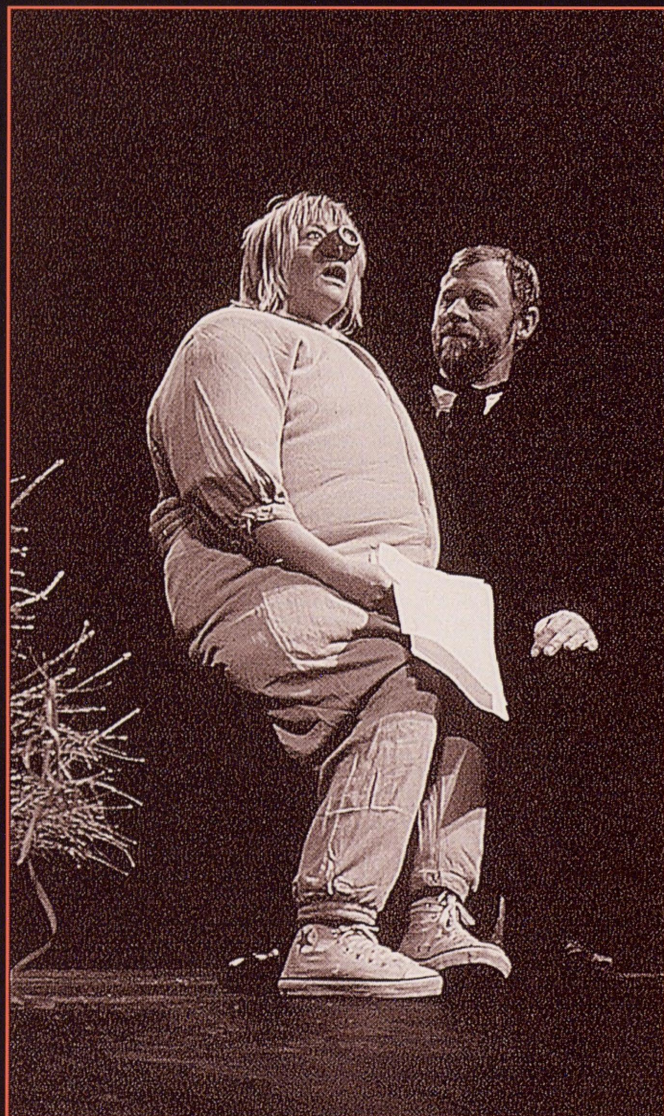
SCENE

PREMIERE
3. DESEMBER 1997
GAMLE SCENE

Scenografi:
Toril Skipnes
Lys:
Harald Fosseide
Tekniker:
Anders Schille
Sanginstruksjon:
Lillian Jensen
Koreografi:
Kari Juberg
Inspisient:
Erik Johansen

Programansvarlig:
Hege Rohde
Programutforming:
Kai Biermann
Foto:
Rune Aasvestad

Velkommen kjære trønder!

Velkommen til Susasi's nypremiere på Vårres Jul. Vi har som formål å skape et teatertilbud med røtter i trøndersk miljø og historie.

Vår husforfatter er Hans Rotmo.

Denne gangen har vi samlet teaterarbeidere fra Trondheim, Oppdal og Verdal. Møtet mellom utøvere fra forskjellige miljøer, amatører og profesjonelle, ser vi på som en spennende utfordring. Vi takker Trøndelag Teater som har vært vår utmerkede samarbeidspartner og en spesiell takk til alle verksteder og avdelinger som har stilt opp for oss.

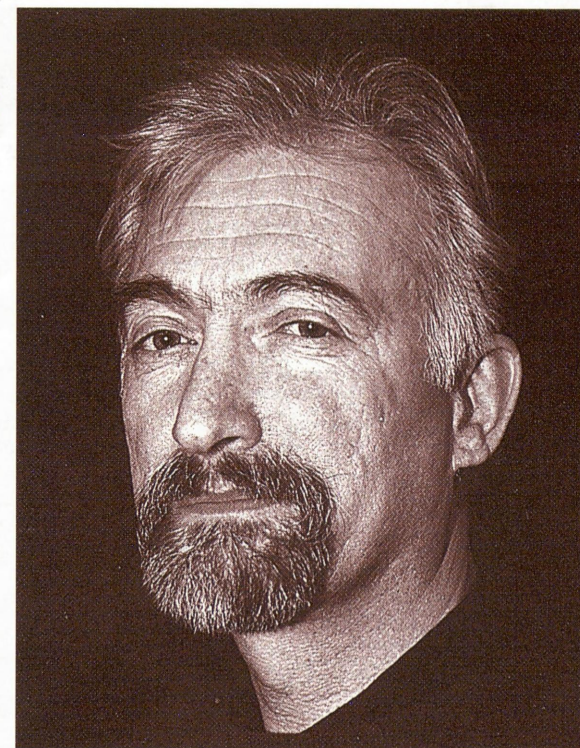
God fornøyelse!

Susasi

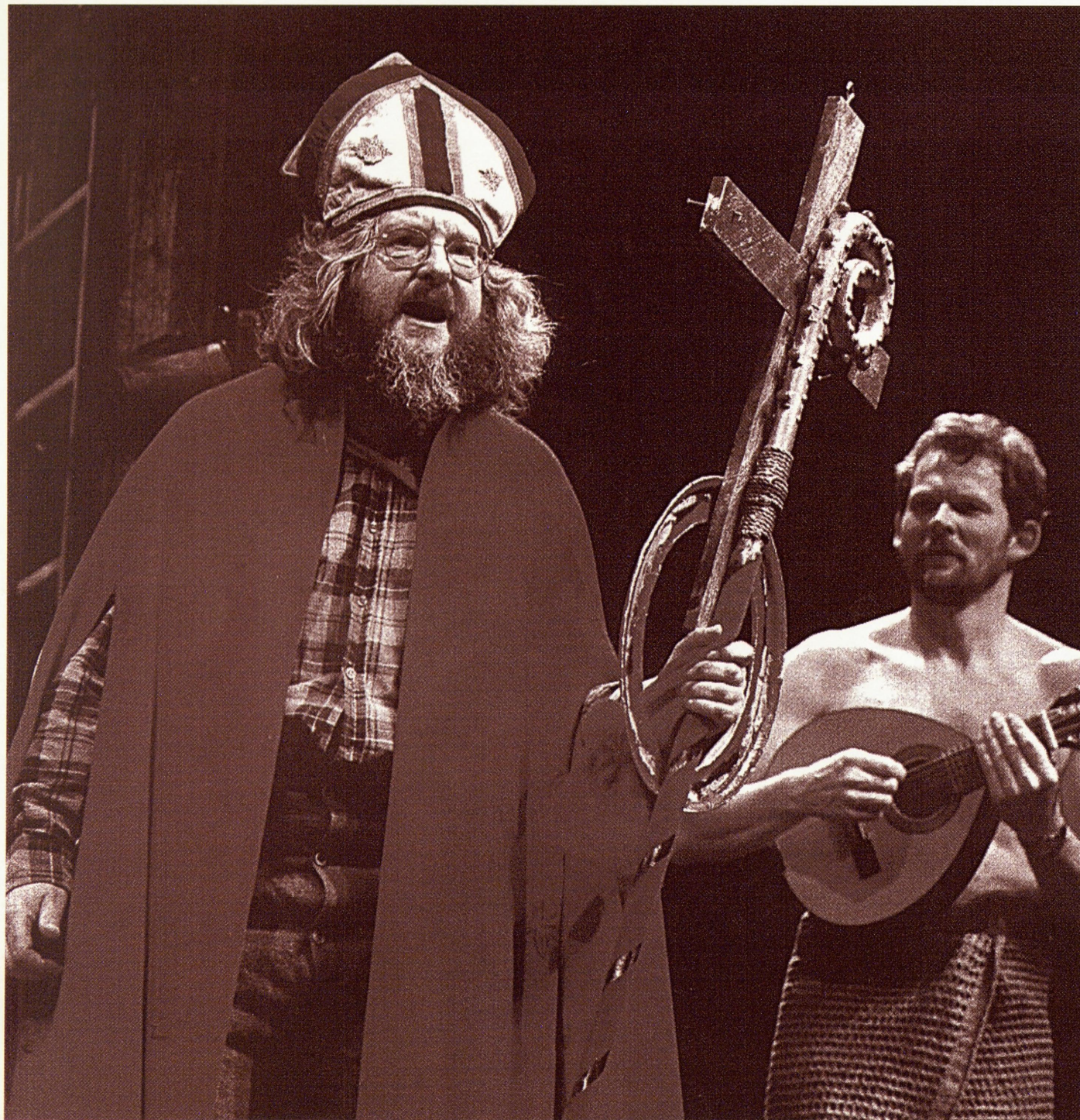
Hege Rohde

 Nasjonalbiblioteket
Depotbiblioteket

**Hans Rotmo laget for 17 år siden
brudulje med sin plate Vårres Jul.
En opphetet «ordet fritt»-debatt
pågikk i lang tid etter utgivelsen.
Tittelmelodien Vårres Jul er likefullt
blitt blant de mest folkekjære
julesangene våre.**

(Foto: Frode Thingstad)

VI SKJØNT DET NÅR A TANTE ANNA KOM...

Begrepene Jul og Christmas betyr det samme for de fleste idag, men egentlig er det to ulike feiringer som foregår på samme tid. Kristmesse, Christmas og Navidad viser tilbake på Jesu fødsel, mens Jul er mye eldre og betegner den nordgermanske solsnufesten, midtvintersblotet.

Etter at germanerne ble kristna så fortsatte de å holde hedenske skikker i live - og jula ble en mix av kristne og førkristne seremonier og forestillinger. Fremdeles heter det Jul og ikke Kristmesse i norden. I England het denne feiringa Jul til 1200-tallet, da pressa kirka igjennom at det skulle hete Christmas. Med tida har denne mixen av Jul og Kristmesse blitt mer og mer innfløkt. Dagens juleskikker er en hurlumhei av skikker med røtter tilbake i fire ulike tradisjoner:

Den førkristne norrøne tradisjonen, Den katolske tradisjonen, Den protestantiske tradisjonen og Nyere juleskikker.

Mens både påske, pinse og jonsok, olsok, barsok og mikkjelsmess har krympa, så har jula bare vokst og vokst. Jula er fremdeles ei magisk tid for mange, hverfall for barn. I jula slår de gamle tradisjonene inn over det moderne mennesket og knytter tråder tusen år tilbake.

VÅRRES JUL

Tekst og melodi Hans Rotmo

*Vi skjønt det når a tante Anna kom
og rundvaska i kvart einaste rom
Vi ungan vi vart påkledt og sendt ut
Det lukta grønsåp overalt te slut
I stua gikk a mor og bynnt forander
Vi glodd på engla stall og raud girlander
Julestjerna brann som hu ha brinni
Vi kleiv opp fer å sjå ka som va inni*

*Sjå snøen han ligg så fin og kvit
no kjem det hest og slea hit
Hør bjella hi så fin ein klang
Å dinge-linge-ling-lang-lang*

*Så kom slaktarn med tingan sin i'n sekk
Vi ungan vi vart redd og gjømt oss vekk
Men vi kleimt oss fram ved husnåva og kjeik
og hørt at grisen Margido han skreik
Så traska vi i beina på 'om far
ned kjellartråppa men da fikk vi svar:
Ølet skjemmes vesst dokk kjem for nære!
Vi skjønt at brukbart maltøl va ein ære*

*Så kom a Martha Dala og bakt goro
hu fortalt oss eventyr og spas og moro
Mjølstøvet sto rundt a som ein filt
Vi ungan vi åt deig og ha det gilt
Så kom juletreet inn og vi forsto
No va det like før det fallt te ro
Alt spennanes va slutt no skull vi vaskas
og pyntas på og snakkas te og daskas*

Vi skjønt det når a tan - te An - na kom og
stu - a gikk a mor og bynnt for - an - der Vi

rund - vas - ka i kvart ei - nas - te rom. Vi
glodd på en - gla stall og raud gir - lan - der

un - gan vi vart på - kledt og sendt ut Det
Ju - le - stjer - na brann som hu ha brin - ni Vi

luk - ta grøn - såp o - ver - alt te slut I

kleiv opp fer å sjå ka som va in - ni Sjå

snø'n han ligg så fin og kvit No

kjem det hest og sle - da hit. Hør bjel - la hi så

fin ein klang. Å din - ge lin - ge ling lang lang.

Chords: C, F, G, Am, E, Dm, E7, G7, C, G, C, F, C, G7, C

MOT ONDE MAKTI...

I det norrøne ættesamfunnet var det ingen fengsel. Forbryterne ble jaga til skogs. Der strena de rundt som fredløse. Hvem som helst kunne drepe dem. Men i jula var det grid for fredløse.

Da kunne de fredløse trekke ned i bygda og banke på og be om mat og husrom. Den som ikke ga den fredløse grid han ble selv fredløs. Julefred er altså en førkristen tradisjon.

Gjestfriheten var stor i den tid, slik at når den fredløse først var kommet i hus, fikk han ikke bare mat og seng, men han fikk øl og han fikk delta i seremoniene og han fikk leke med frillene på garden, slik normene og reglene krevde. Lover og regler og sedvaner var inntil detalj nøye bestemt i den tid, og det var særlig mange slike omkring jul. Bestemte ting skulle gjøres på bestemt måte. Ølet skulle være ferdigbrygga til da og da, slakting unngjort da, juleveden skulle bæres inn da og redskap skulle ryddes inn i hus og krøttera skulle få bestemt stell.

Hvis ikke disse sedvanene ble fulgt kunne det gå ille. Da kunne det komme ei rei av usalige dauinger til gårds og rive tak av hus, sette sjukdom på krøtter, legge is på vasskilda, drikke opp ølet, stjele hestene og ødelegge både det ene og det andre. Forestillingen om denne fælslege, oskurde reia, også kallt åsgårdsreia, har holdt seg levende til nyere tid.

ÅSGÅRDSREIA

Det er frøkteleg kor'n bles og fyk kvar julkveld

- Åsgårdsreias fakti

No må vi bårå ved og eld og eld

- Mot onde makti

Det er frøktele te læven uti fjøsi

- Åsgårdsreias fakti

No må vi tenn opp eld og vern om løsi

- Mot onde makti

Det er frøkteleg te piping inni skapom

- Åsgårdsreias fakti

No må vi kost og spøtt og sjå ett bakom

- Mot onde makti

Det er frøktele så svart i alle sinn

- Åsgårdsreias fakti

No må vi gann og søng og hold oss inn

- Mot onde makti

DET ER Æ SOM HELD JULA IGANG

I byen Smyrna i nåværende Tyrkia levde det en biskop som het Nicolas. Han hjalp mange fattige og kjøpte ut unge jenter som levde av prostitusjon. Han døde i 342, men hundre år etter hans død påsto folk at det fløt velduftende oljer fra hans jordiske levninger. Pilgrimer valfarta og legender oppsto. Omkring år 600 ble han helgen for de fattige, de prostituerte og barna. I året 1087 ble liket stjålet og ført til Bari i Italia av italienske sjørøvere, og etter dette ble Nicolas også helgen for skipsfarten. Hans glanstid som helgen var 1300-1500, og han ble tilbedt ved akutt knipe som storm på havet, plutselig fattigdom, sykdom hos barn.

I spanske klostere utvikla det seg en skikk med å gi gaver til hverandre på Nicolas dødsdag 6. desember: De la pengestykker i skoene til hverandre. Skoen var symbol på skipet. Denne skikken utvikla seg utover hele Europa, skoene ble utvida med sokker, sokkene ble til strømper og strømper til sekker. Ennå idag er 6. desember, Nilsmesse, gavedag i Holland og Tsjekkia. Men i de fleste land ble gaveutdelinga flytta til 25 desember, og det ble Nicolas sjøl som kom med dem i følge med en sekke-bærer. Denne bæreren eller ledsageren er Nicolas rake motsetning, mørk og liten og lumsk. Han kalles i Holland Svarte-Per, i Frankrike Fader Pryl, i Østerrike Krafsere og i Tyskland Klapperbock.

Med framveksten av industrisamfunnet fikk Nicolas et stort oppsving, og i 1822 skrev en utvandra hollandsk professor i New York et dikt om Sinterklas, St. Claus, Nicolas.

I diktet kjører han reinsdyr på himmelen og slipper gaver ned i murpipa. Dette diktet ble senere gjengitt i amerikanske ukeblad med fargerike tegninger og litt senere ble tegninger og småhistorier om St. Claus spredt til Europa.

I Norden sto Nicolas-tradisjonen svakt på grunn av katolisismens svake stilling etter reformasjonen, men St. Claus-historiene spredte seg. Og så kommer den fantastiske nordiske koblingen: På ledsagerplassen får St. Claus den gamle Fjøsningen! Navnelikheten Nicolas - Nils - Nisse virker som et lim. I begynnelsen av 1900-tallet opererer de delvis sammen, og delvis som konkurrenter på samme marked, men etterhvert som tida går blir de mer og mer lik hverandre og i dag har de smelta helt ihop. St. Nicolas har inga bispelue lenger, han har overtatt Fjøsningen røde toppelue. Og Fjøsningen har vokst til full størrelse og fått St. Nicolas røde bispekappe. Vår moderne julenisse er altså en krysning mellom en helgen og en tusse.

NISSEN

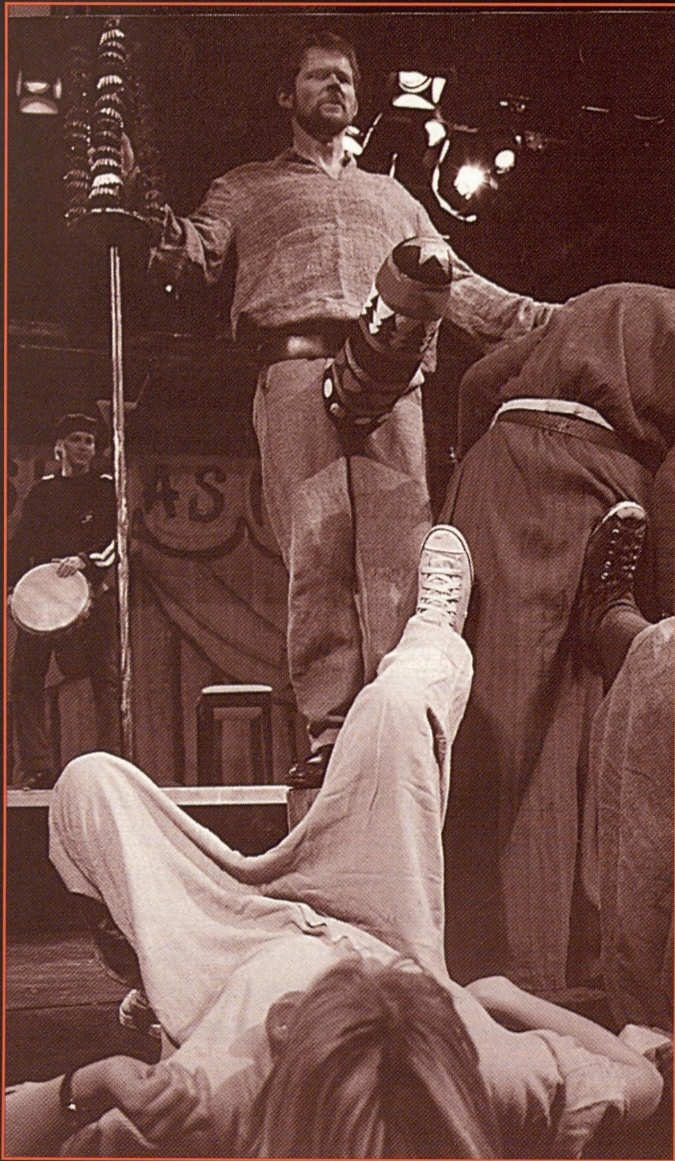
Sjå det er fala i snøen attmed grinda
- Det er nissen
Hør det er nå'n som hoste i vinda
- Det er nissen

Sjå det er ein skikkels med render i kapp
- Det er nissen
Hør det er nå'n som trampe på trappa
- Det er nissen

Så det er ein skikkels med huv over øra
- Det er nissen
Hør det er nå'n som kakke på døra
- Det er nissen

Hmmmm! Komm inn!

Det er æ som held jula igang
Det er æ som held jula igang
Ha det itj virri for meg ha alle butikkan
konka og konka ha alle fabrikk
og handelsstand'n gitt opp og fløtta
handelstand'n gitt opp og fløtta
Itjnå ha nøtta vesst æ ha streika
Itjnå ha nøtta vesst æ ha streika
og særlig vesst streiken vart laaaaaang
Det er æ som held jula i gang
God Jul!

I norrøn tid var Jula en eneste stor «graskapsfest» (Hans Rotmo)

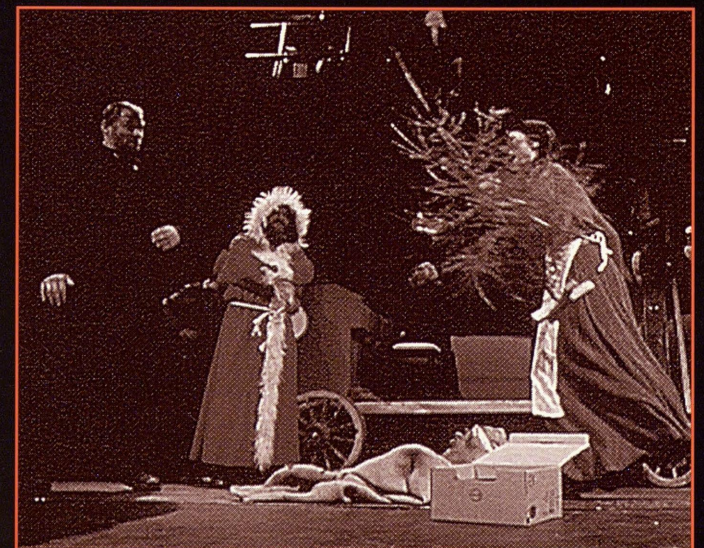
Grisslakting har fremdeles trekk av det norrøne blotet

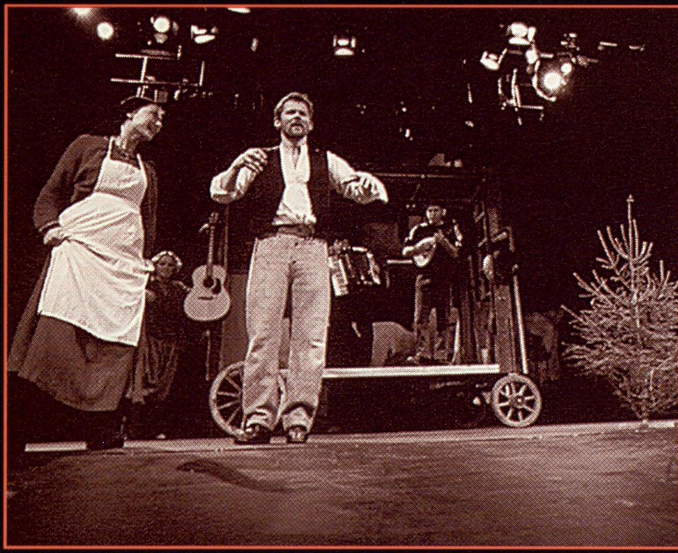
I katolsk tid kom feiring av Jesu fødselsdag inn i Jula

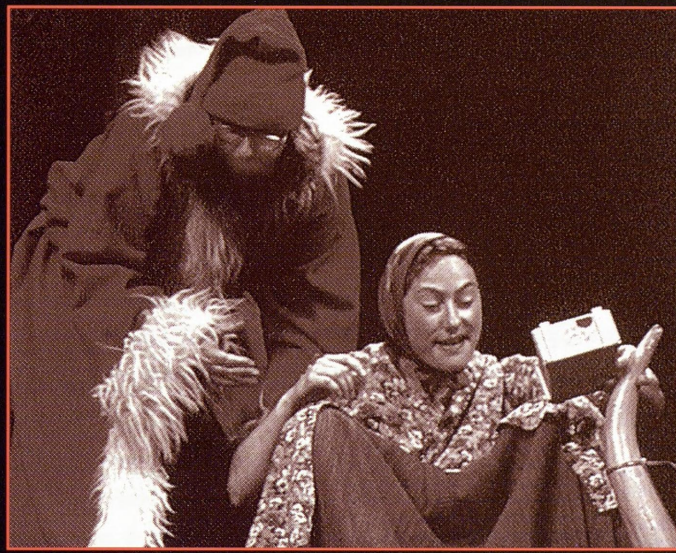
**Se der er en frelser født!
Det sei dæm støtt...det sei dæm støtt...**

Juletreet kom som et sjokk på bøndene

Julpols og juldram 3. dag Jul

Fjøsnissen, han tørst itj æ å fortæl om eingong

Æ skull hør om dokk har ein gris – Julgris?

Før hadd vi makt over jula, no har Jula makt over oss.

Julrefest for unga – det va årets største slag

STEMNINGEN DALE OG ALLE FERSTÅR DET...

For mange er jula slutt med nyttårsaftnen. Slik var det ikke i gamle dager. Da var siste dag trettendag, på latinsk epifaniedagen, Jesu navnedag, dagen da de Hellige tre konger kom med gull, røkelse og myrra. Bak denne legenden står forresten en tysk dikter ved navn Johan av Hildesheim. Han samla alle legendene om disse figurene og ga dem navn: Kaspar, Melkior og Balthazar. Men sjekker vi med Matteus kap 2, vers 1, så finner vi fort ut at de hellige tre konger var verken hellige eller konger eller tre, men "noen stjernetydere fra Østerland."

Vel - uansett så var jula slutt med denne dagen, trettendag jul. Men mange steder var det etterselskaper helt til tjuende dags jul. Tjuendedagen, 13 januar, var St. Knuts dag, han ble myrda på denne dagen, og det het "St. Knut kjøre jula ut".

I visse bygdesamfunn er tjuende dag blitt tøyd ut til tjuende januar og først da er det slutt. Men trettendag, 6 januar er den normale avslutningsdagen, og det er sansynlig at dette var avslutninga i norrøn tid også, for det har overlevd et gammelt omen knytta til denne dagen: Husfrua skulle slå øl på elden og ta varsel av dette: Slokna elden ble det dårlig år, var det att glo ble det normalår, og tok elden seg opp ble det kronår. Denne dagen ble kallt eldbergingsdagen, men dette ble forvanska enkelte steder til ellbersjdan, ja sogar til St. Eldbjørgs dag!

JUL BERRE EIN GONG FER ÅRET

*Jula er høgtid med tradisjon
og han Ole han er ein tradisjonsrik person
Han held seg åt alm'nakka og sei at der står'e
Det er jul berre eingong fer året*

*Han Ole han sende ut inbydelskort
Det hadd'n forresten itj trongt å 'gjort
fer all veit tå festen hans Ole på kåret
Det er jul berre ein gong fer året*

*Det er femtdag'n han held det og folket
dem kjem tidleg
folket dem kjem tidleg – folket dem kjem tidleg
Rommet er lite, men tredve det går det
Det er jul berre ein gong fer året*

*Først er det sodd og øl attåt det er det
Så ska all søng O'jul med din glede
Så er det kaffe med goro på låret
Det er jul berre ein gong fer året*

*Så er det nå'n som held ein slags tale
og takke han Ole og skryte og male
kor spræk han er ennu og fyldig på håret
Det er jul berre ein gong fer året*

*Så er det vanlig han Ole han ska spålla
han Ole han ska spållå - Ole han ska spållå
Som regel så spelle'n Mari du bedåre
Det er jul bere eingong fer året*

*Halvparten går ut und' spellinga hans
Da bli det plass fer resten å dans
Det er trasi å kom rundt, men går'e så går'e
Det er jul berre ein gong fer året*

*Da bruke broren han Sivert å kommå
Kvart år så kjefte'n og gnæg på det sammå:
Koffer vart itj æ bedt? og tørke ei tåre
Det er jul ber ein gong fer året*

*Når'n Sivert hi kymmi så legg'n seg han Ole
legg'n seg han Ole - legg'n seg han Ole
Stemningen dale og alle forstår'e
Det er jul berre eingong fer året*

*Da er det slutt - det hi vara fer leng
Tomflaskan står att og røyklukta heng
Selskapet spre seg - i bøgda der går'e
Det er jul berre ein gong fer året*

SITATER FRA «ORDET FRITT»-DEBATTEN SOM GIKK SOM EN FØLJETONG I ADRESSEAVISEN FOR 17 ÅR SIDEN

«Er plata med samme navn like ensporet som Rotmos innlegg i Ordet Fritt 28.12., så er det antakelig ikke noe stort tap at man ikke har kjøpt den»

«Trodde ikke kristendom var noe en diskuterte – analyserte. Enten tror du – eller er en såkalt vantro – eller er en tviler. Er det ingen som har skjønt at dette skriveriet for og i mot, gir Rotmo all den PR han svært gjerne tar i mot – selv om han er berømt/berømt fra før. En må heve seg over ting en finner usmakelig»

«Rotmos Våres jul er kanskje med og vekker noen av oss til nærmere ettertanke, gir oss vond smak i munnen kanskje, slik at vi begynner å lure på om det tross alt likevel var best å lete etter den gud vi mista underveis en gang. Gud arbeider i de underligste krokveier, tror jeg»

«Men vit en ting, at Gud lar seg ikke spotte, Guds dom når deg en dag, og da kommer ikke din gode utdannelse deg til gode»

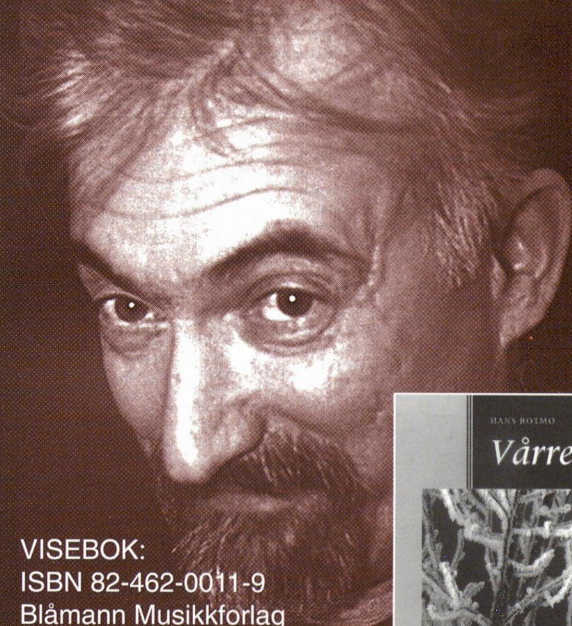
«Med plata Vårres Jul av Hans Rotmo blir vi trøndere (nordmenn) tydeligvis sterkt irriterte. Dette er ting som det helst ikke skal snakkes om. Takk Rotmo for denne plata. Nå kan vi gå til angrep på Statskirken og få den bort, kommunister eller ikke. Plata Vårres Jul er med på å vise oss sannheten. Jeg håper virkelig at mange hører på den. I tilfelle noen vil svare på dette innlegget kan jeg opplyse at jeg ikke er noen kommunist»

«Det er Satan som ønsker at kristne skal krangle. Ikke Kristus»

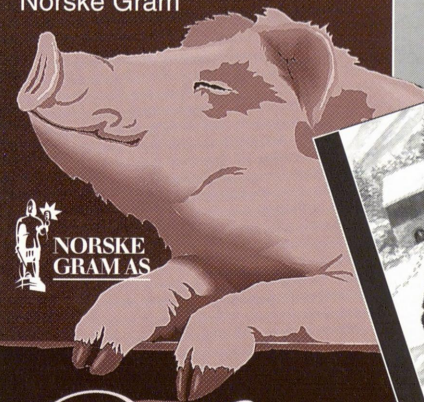
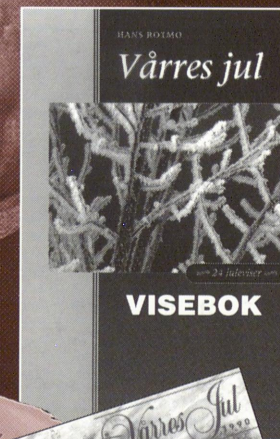
«Taper Julen sin makt som kristen høgtid, vil sikkert tomrommet fylles av tanker og skikker og toner som Vårres jul. La oss fylle kirker og bedehus som aldri før i Julehøgtiden. God Jul, og vel møtt i Guds hus!»

«Hr. Rotmo har vel også fått bare ett jordisk liv, tenk på det! Det gjelder da at også han bruker livet sitt så han ikke behøver å angre. Den tid kommer også til Rotmo at han setter seg ned og tenker. Gud tilgir våre synder. Det er håp også for deg Rotmo. Lykke til videre!»

TEATER-BOK-CD

WISEBOK:
ISBN 82-462-0011-9
Blåmann Musikkforlag
CD:
EKG CD 52
Norske Gram

Vårres Jul
av Hans Rotmo

Hva med noe smågodt... eller kanskje noe fra julemenyen etter teaterbesøket?

FORRETTER/SMÅRETTER

Gratinert løksuppe – vår bestselger	55,-
Tunfisk sandwich – med salat og tomatpesto	58,-
Pestogradinert ciabatta – skinke, røkt Jarlsbergost, oliven, tomat og frisk salat	68,-
Gresk salat – fetaost, tomat, oliven, agurk, rå løk og ekebladsalat	72,-
Salat med Parmaskinke – anrettet med Peccorino-ost og soltørket tomat	79,-
Kystsalat – anrettet med røkt laks og reker	76,-
Dagens ost – 3 oster servert med brød	60,-
BBQ kyllingvinger – servert med hvitløksdip og chilidip	66,-
Laksetartar på urtetoast –	74,-

DESSERTER/KAKER

Creme Brulee – tilsmakt vanilje, kanel og anis	42,-
MoccaSacher – trøffeløst, trukket i espressosirup, servert med bringebærcolis og friske frukter	54,-
Lun blåbærpai – servert med kanel-is	48,-
Pasjonsfrukt/lakrismousse servert med jordbærsorbet	52,-
Dagens kake – du kan velge fritt fra dagens utvalg	36,-

DU KAN OGSÅ BESTILLE
FRA VÅR RIKHOLDIGE
A LA CARTE-MENY!

Musikk på Erichsen i desember?

5/12	COTTON QUARTET (tradjazz)
12/12	«TRIO ERICHSEN» (gitarjazz)
19/12	BØRGE & VILLMANNSLAND (Vise & julerock)
26/12	BLUES MEDICINE
27/12	FEETWARMERS (tradjazz)

JULEMENY

Mandag – lørdag fra kl 17.00 LUTEFISK KR 198,- servert med bacon, ertestuing, lefse sennep og mandelpoteter
JULESKINKE KR 165,- servert med rødkål, rosenkål, rørt tyttebær, saus og poteter
JULETALLERKEN KR 128,- ribbe, julepølse, medisterkaker, servert med rødkål, mandelpoteter og en kraftig julesaus

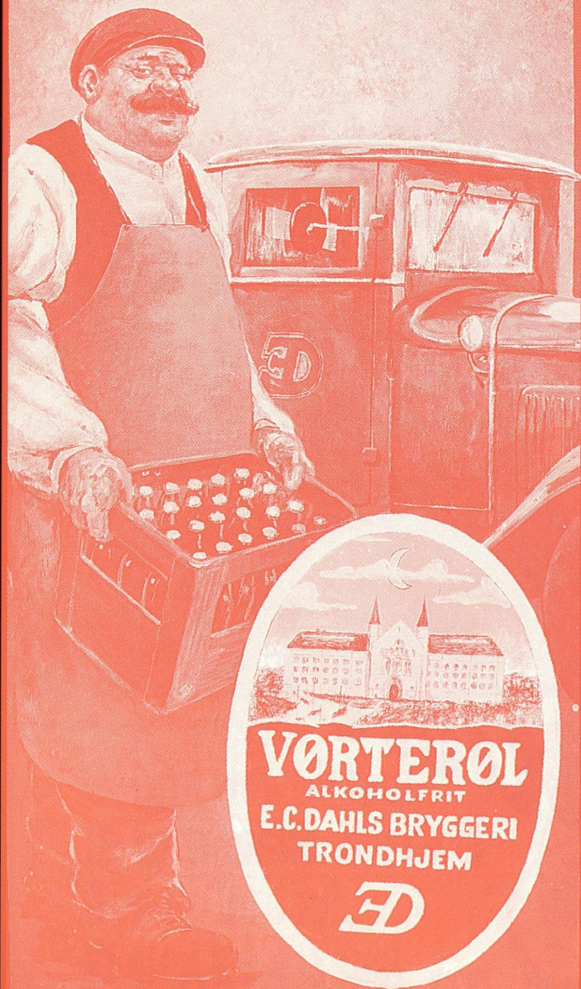

I Trondheim drikker man selvfølgelig forfriskinger fra...

RINGNES
E.C.Dahls Bryggeri

Man-lør åpent til kl 01.00 (02.00)
Bordbestilling tlf 73 52 02 81

CAFE bare blåbær

VORTERØL
ALKOHOLFRI
E.C. DAHLS BRYGGERI
TRONDHJEM

SULTEN?

Sandwich m/ kylling, salat, tzatziki & soltørkede tomater	Kr. 68,-
Sandwich m/ Parmaskinke, Peccorino-ost, salat, pesto, soltørkede tomater	Kr. 74,-
Sandwich m/ tunfisksalat, salat & pesto	Kr. 55,-
Sandwich m/ Camembert & salat	Kr. 58,-
Sandwich Vegetar med salat & fetaost	Kr. 55,-
Ost & Brød	Kr. 60,-
Quiche m/ salat & tzatziki	Kr. 59,-
Våre marinerte oliven	Kr. 18,-
Bagel m/ Jarlsberg	Kr. 27,-
Bagel m/ italiensk salat & skinke	Kr. 29,-

SØTT & GODT

Sjokoladecake	Kr. 34,-
Eplekake m/ krem	Kr. 34,-
Gulrotkake	Kr. 20,-
Brownies	Kr. 20,-
Blåbærpai	Kr. 29,-
Vaffel	Kr. 29,-
Jordbærkake	Kr. 29,-
Skillingsbolle	Kr. 18,-

Våre kaker er laget av Norges beste konditorer ved Erichsen konditori.

VARMT Å DRIKKE?

Kaffe / te	Kr. 15,-
Cappuccino	Kr. 19,-
Espresso	Kr. 15,-
Espresso dobbel	Kr. 18,-
Cafè au lait	Kr. 19,-
Kaffe Davinci	Kr. 22,-
Sjokolade m/ krem	Kr. 22,-
Sjokolade stor	Kr. 29,-
Davinci sjokolade	Kr. 24,-

Vår kaffe er nykvernet for hver traktning. Sjokoladen kokes på ekte belgisk sjokolade av beste kvalitet.

BESØK EN NY OG ANNERLEDES CAFÉ PÅ NEDRE BAKKLANDET

Besøk en ny og annerledes café på Nedre Bakklandet. Rett over Bybroa, rundt hjørnet til venstre, finner du Café Bare Blåbær, med et røft interiør i et fint gammelt Bakklandshus.

En spennende fotoutstilling av Lasse Berre fyller det meste av veggene.

Enkle og lekre småretter serveres og konditorvarene er levert av landets ledende konditori – Erichsen på Nordre.

Øl & vin-servering.

CAFE
bare blåbær

Julelunsj!

**I PERIODEN 8. - 19. DESEMBER
SERVERER VI JULELUNSJ-
BUFFET I RESTAURANTEN**

Mandag – fredag fra 11.00 til 15.00

Ny velsmakende julemeny!

Noen av forrettene... og hovedrettene... høstens spesial...

- Rakfisk
- Gratinert hummer
- Parmaskinke
- Sprøstekt ribbe
- Pinnekjøtt av villsau
- Rosastekt ytrefilet
- Lutefisk

I Olavas Ånd...

Vi kan friste med en egen dessertmeny!

À la carte serveres mandag - lørdag, 15 - 23

Barmeny!

Ønsker du bare noe smågodt,
kan du bestille fra vår utsøkte
barmeny

Kontoret
BAR & SPISERI

Nordre gt. 24 - Bordreservasjon tlf. 73 53 40 40 - Fax. 73 51 40 40.

Gulasjsuppa
på Gåsa er bare
helt nydelig
kr 50,-

Mat & Vinkveld
på tirsdager!

Vi anbefaler vår
selskapsavdeling

Tlf 73 51 58 36. Øvre Bakklandet 58

God og rimelig mat!
Dansemusikk hver
fredag/lørdag!
Et sted for voksne!

Frimurerlogen, øverst i Søndre gt. Tlf 73 53 38 10

NESTEN HELT

TRYKKERIET
I SENTRUM

NEDRE BAKKLANDET 56

TLF 73 51 04 60

FAGTRYKK

